

Introductie

Voor u ligt het jaarverslag over 2023 van de Stichting e-Lise, opgericht op 30 december 2020 in Arnhem en haar hoofdkantoor houdend aan de Radonweg 1, 3542 AN Utrecht.

De Stichting

1. stelt zich ten doel het politieke, maatschappelijke en economische draagvlak voor kernenergie te vergroten vanuit de visie dat kernenergie een sleutelrol kan spelen in een eerlijke verdeling van welvaart en groei, in Nederland maar zeker ook in zich nog ontwikkelende landen; en voorts al hetgeen met één en ander rechtstreeks of zijdelings verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn, alles in de ruimste zin.
2. tracht haar doel onder meer te verwezenlijken door zich in te zetten, in Nederland en daarbuiten, voor een energiesysteem dat betrouwbaarder, efficiënter, goedkoper is, minder ruimte en grondstoffen vergt en minder belastend voor leefomgeving, milieu en klimaat is dan een systeem dat is gebaseerd op fossiele energiedragers dan wel op uitsluitend 'hernieuwbare' energie. Dit energiesysteem omvat een totaalconcept voor de inzet van kernenergie dat zich kenmerkt onder andere maar niet uitsluitend door enerzijds diversificatie van de output van kerncentrales (naast elektriciteit bijvoorbeeld waterstof, synthetische brandstoffen, schoon water, stadswarmte en proceswarmte) en anderzijds door een gesloten brandstofcyclus op basis van uranium, thorium of plutonium alsook door nuttig gebruik van splijtingsproducten. De Stichting wil de randvoorwaarden in kaart brengen en helpen realiseren waaronder op economisch en maatschappelijk vlak een goede business case ontstaat voor dit totaalconcept voor de inzet van kernenergie. De Stichting zet zich tevens in voor het realiseren van deze randvoorwaarden met als doel het tot stand brengen van duurzame kernenergie, en daarmee blijvende maatschappelijke steun voor de schoonst mogelijke energievoorziening voor een moderne maatschappij.
3. heeft geen winstoogmerk.

Dit verslag beschrijft de belangrijkste activiteiten en resultaten van de Stichting in 2023 en bevat tevens een financiële verslaglegging over het boekjaar.

INTRODUCTIE	1
BESTUUR EN MEDEWERKERS.	3
E-LISE: VOOR MAATSCHAPPELIJKE DEPOLARISATIE MIDDELS EEN SCIENCE-BASED, EVIDENCE BASED TRANSITIEBELEID	4
ACTIVITEITEN 2023	5
DRAAGVLAK EN COMMUNICATIE.	5
TWEDE KAMERVERKIEZINGEN	5
DISCUSSIE RATHENAU INSTITUUT OVER BESLUITVORMING ROND RADIOACTIEF AFVAL	5
BEZOEK BORSELE	6
SMR-ALLIANTIE LIMBURG	6
SAMENWERKING MET HET VELD	6
OPRICHTING ATOOMCOÖPERATIE	6
LIAISON-FUNCTIE E-LISE LEIDT TOT VEELBELOVEND NUCLEAIR INITIATIEF	7
FINANCIEEL	7
JAARREKENING	7
TOELICHTING OP JAARREKENING	8
WERVINGSACTIE OP WHYDONATE.NL	9

Bestuur en medewerkers.

Tussen 1 januari en 31 december 2023 werd het bestuur gevormd door:

Mathijs M.W. Beckers, voorzitter
Drs. Gijs J.W. Zwartsenberg, secretaris
Dr. Albert van der Wijk, penningmeester.

Het bestuur voert haar werkzaamheden volledig onbezoldigd uit. Gedurende het verslagjaar heeft het bestuur daarbij mogen rekenen op de vrijwillige werkzaamheden van vele experts, zowel in het nucleaire veld, als ook daarbuiten. Uitsluitend dankzij hun niet aflatende inzet heeft de Stichting de concrete resultaten in 2022 kunnen bereiken.

Het bestuur vergadert wekelijks met een wisselende samenstelling aan andere vrijwilligers.

Het bestuur verklaart hierbij dat dit jaarverslag een getrouw beeld geeft van de activiteiten en de financiën van de Stichting over het verslagjaar 2023.

Utrecht, 3 januari 2024

M.W.W. Beckers
Voorzitter

G.J.W. Zwartsenberg
secretaris
Voorzitter ad-interim

A. van der Wijk
penningmeester
Voorzitter ad-interim.

e-Lise: voor maatschappelijke depolarisatie middels een science-based, evidence based transitiebeleid

Door het commitment aan het Akkoord van Parijs moet Nederland zijn CO₂-emissies verminderen met 49% tot mogelijk 55% ten opzichte van 1990. Uiteindelijk moeten deze emissies tot nul worden teruggedrongen. Voor de opwekking van energie die weinig tot geen CO₂ uitstoot zijn diverse technologieën beschikbaar, zoals wind, zon, geothermie, waterkracht en kernenergie.

In Nederland is behoefte aan een coherent en realistisch beleid dat aantoonbaar de bovenstaande doelstellingen ondersteunt. Het debat hierover is echter, net als in veel andere landen van de Europese Unie, sterk gepolitiseerd en gepolariseerd.

Kernenergie speelt hierin volgens e-Lise een sleutelrol. e-Lise heeft waardering voor politieke en maatschappelijke groepen die klimaatbeleid op de agenda hebben gezet. Deze politieke en maatschappelijke groepen hebben echter vrijwel zonder uitzondering de strategische keuze gemaakt kernenergie op voorhand uit te sluiten als gereedschap in deze zeer moeilijke transitie. Vanuit de historie gezien is deze ideologische reflex begrijpelijk, ze staat echter op gespannen voet met de oproep om in het klimaatbeleid te luisteren naar de wetenschap. Stichting e-Lise is ervan overtuigd dat maatschappelijke depolarisatie gebaat is bij inclusie van kernenergie. Traditionele tegenstanders die hun weerstand laten varen, kunnen daarmee immers laten zien dat hun “follow the science” motto ernst is. Traditionele voorstanders van kernenergie verliezen bij inclusie van kernenergie een belangrijke motivatie voor het uiten van klimaatscepsis.

In Nederland lijkt het tij te keren ten gunste van kernenergie. Niet alleen blijkt uit diverse peilingen dat een steeds groter deel van de bevolking positief staat t.a.v. de inzet van kernenergie¹, ook de in Maart 2022 gevormde regering bestaande uit VVD, D66, CDA en ChristenUnie zag kernenergie als een belangrijk onderdeel van de energietransitie en had daarom de bouw van twee nieuwe kerncentrales in het regeerakkoord opgenomen².

Stichting e-Lise staat, mét de overheid, een én-én-én beleid voor: zon én wind én kern. In een geslaagde energietransitie hebben die allemaal een rol. Voor depolarisatie is het essentieel dat het debat gevoerd wordt door eerlijke informatie over voor- en nadelen van álle opties.

In ons omliggende landen worden de negatieve resultaten van een politiek debat tussen doven, gevoerd over slogans, steeds schrijnender duidelijk. In België (Kernuitstap) en Duitsland (Atomausstieg) leidde de eenzijdige benadering van de energietransitie tot een verdergaande actieve afbouw van bestaande kerncentrales in 2022, gevolgd door sluiting van de laatste actieve kerncentrales begin 2023. In combinatie met de stokkende toevoer van fossiele brandstoffen in verband met de oorlog in de Oekraïne besloot Duitsland bijvoorbeeld tot het verstoken van meer (lokaal gedolven) bruinkool, terwijl in België meer gas moest gaan gebruiken ter vervanging van afgebouwde nucleaire capaciteit.

Het feit dat kernenergie een extreem lage ecologische voetafdruk heeft maakt het bij uitstek een geschikt instrument om de doelen van Parijs dichterbij te brengen. Er is e-Lise daarom veel aan gelegen om kernenergie duurzaam op de politieke agenda te krijgen en de bouw van nieuwe, grote én kleine kerncentrales in Nederland en daarbuiten te stimuleren en mogelijk te maken. Daarnaast is innovatie nodig om tot een gesloten nucleaire brandstofcyclus te komen.

---

¹ Zie bijvoorbeeld: <https://www.ioresearch.nl/actueel/nederlanders-per-saldo-voor-kernenergie/>

² <https://www.rijksoverheid.nl/regering/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst/2.-duurzaam-land/klimaat-en-energie>

Activiteiten 2023

De belangrijkste activiteiten die de Stichting in 2023 heeft ontplooid en de bereikte resultaten worden hieronder beschreven.

Draagvlak en Communicatie.

In de aanloop naar de verkiezingen voor de Provinciale Staten was e-Lise betrokken bij het organiseren van de 'Kenniscferentie Kernenergie – Thorium – MSR' die op 1 maart door de Provincie Overijssel werd gehouden te Zwolle. Gijs Zwartsenberg gaf rond dezelfde tijd (technische en politiek/maatschappelijk) lezingen in onder meer Culemborg en Enschede. Ook Vermeldenswaard is deelname, begin maart, aan een symposium van het CMHF aan de TU Delft, waar Jan Rhebergen en Gijs Zwartsenberg uitgebreid gesproken hebben met Dominique Dijkhuis, uitvoerend Bestuurder Beleggingen en Financiën ABP. Hier bleek dat een open gesprek mogelijk was, een hoopvolle constatering in een land waar een particulier initiatief de eerste plannen voor kerncentrales in een geliberaliseerde elektriciteitsmarkt ontwikkelt.

Tweede Kamerverkiezingen

De timing van de val van het kabinet Rutte 4 op 7 juli, aan het begin van de vakantieperiode, maakte het moeilijk om tijdig activiteiten te plannen voor de verkiezingen die op 22 november al zouden plaatsvinden. Met name de discussie over de partijprogramma's, die in veel gevallen pas vanaf eind september goed op gang kwamen, liet weinig ruimte voor input over kernenergie, dat voor de meeste partijen immers geen hoofdonderwerp was. Daarom besloot stichting e-Lise tot het sturen van een open brief over kernenergie aan de voorzitters van alle politieke partijen in de Tweede Kamer. De essentie van die brief was een oproep om polarisatie over de energietransitie achter ons te laten, door beleid te gaan voeren waarin de hele breedte van de politiek zich zou herkennen. Voor kernenergie vroeg e-Lise een verdubbeling van de inspanning voor nieuwe kerncentrales: in plaats van op twee grote centrales zou de nieuwe regering op vier grote centrales moeten mikken, plus het ondersteunend beleid voor kleine modulaire reactoren (SMR's). De vraag om vier kerncentrales was een politiek ingegeven compromis: e-Lise is ervan overtuigd dat er aanzienlijk méér dan vier nieuwe kerncentrales nodig zijn, maar ook dat in de huidige staat van de maatschappelijke discussie dit mogelijk niet haalbaar is. Een verdubbeling van de inspanning zou echter wel de urgentie van het onderwerp tijdens deze verkiezingen op de kaart kunnen houden.

We hebben reden om aan te nemen dat onze open brief heeft bijgedragen aan een wijziging in het VVD-partijprogramma, waarin na publicatie bleek dat de ambitie zoals geformuleerd door e-Lise vrijwel letterlijk was overgenomen.

Andere bijdragen aan de discussie over kernenergie in de aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen waren, o.a. interview voor omroep ON! door Albert van der Wijk, en, tijdens de campagne voor de 2^e Kamerverkiezingen van 2023 interview door Wybren van Haga (BVNL) met Albert van der Wijk. In september verscheen een drie pagina's groot artikel over Stichting e-Lise in de regionale krant Tubantia, waarvoor Gijs Zwartsenberg in Enschede uitgebreid gesproken heeft met redacteur Leo van Raaij.

Discussie Rathenau Instituut over besluitvorming rond radioactief afval

Speciale vermelding verdient de deelname van e-Lise aan de workshops van het Rathenau Instituut over de besluitvorming rond radioactief afval. De contacten met het Rathenau Instituut werden in 2020 gelegd toen het project van Rathenau in zijn startfase verkeerde. In 2023 nam Gijs Zwartsenberg in augustus, oktober en december deel aan gespreksrondes waarvoor een groot aantal maatschappelijke actoren waren uitgenodigd, van beleidsmakers en experts tot antikerngroepen. Het leidde tot veel zinvolle gesprekken waarin duidelijk was dat e-Lise in deze discussie een heel eigen geluid laat horen dat veel waardering kreeg. Een bijeenkomst georganiseerd door het Ministerie van IenW eind oktober past eigenlijk ook in deze reeks. Door deze actieve deelname laten we zien dat we de afvaldiscussie uiterst serieus nemen. We zijn weliswaar van mening dat de afvalkwestie technisch/wetenschappelijk geen issue is, het sociale discours hierover zal echter nog veel tijd en aandacht vergen. We zien dat als één van onze speerpunten voor de komende jaren.

Bezoek Borsele

De eerdergenoemde open brief aan de Tweede Kamerfracties is eind augustus óók naar de gemeente Borsele gestuurd, samen met een mail speciaal gericht aan Burgemeester en Wethouders van de gemeente Borsele. Dit heeft ertoe geleid dat begin december Gijs Zwartsenberg en Olguita Oudendijk, directeur van WePlanet, afreisden naar het Zeeuwse Borsele, voor een ontmoeting met Gerben Dijksterhuis, burgemeester en de voor het proces rond de kerncentrales verantwoordelijke wethouder. Aanleiding was de publieksconsultatie zoals die in Borsele heeft plaatsgevonden en waaruit een reeks eisen is voortgekomen die vanuit de inwoners van deze gemeente die aan het Rijk zullen worden voorgelegd. De reden van het bezoek was onder meer om te horen hoe het proces in Borsele precies was vormgegeven. Een andere reden was dat we met ons bezoek ook wilden laten zien dat er ook milieuorganisaties vóór kernenergie zijn. De ontvangst was gastvrij en men bleek graag bereid tot nadere toelichting, maar ook interesse te hebben in het voor de gemeente toch nieuwe fenomeen van pro-nucleaire milieugroepen. We verwachten dat er in het voorjaar van 2024 opnieuw contact zal zijn als e-Lise in de tweede helft van april rond de kerncentrale en Borsele enkele publieksgerichte activiteiten zal ontplooiën.

SMR-Alliantie Limburg

Stichting e-Lise heeft De VVD fractie van de Limburgse provinciale staten geholpen met het organiseren van een informele kennissessie over Small Modular Reactors en met het schrijven van een motie. Deze motie heeft geleid tot de formatie van een SMR-Alliantie welke door de Provincie Limburg wordt gefaciliteerd. In deze alliantie komen gemeenten, Limburgse industrie, en vertegenwoordigers van de nucleaire sector bijeen om kennis te delen en te kijken waar vraag en draagvlak is voor de ontwikkeling van nieuwe kleine kerncentrales in Limburg.

Samenwerking met het veld

Stichting e-Lise is een civil society-organisatie. Als stichting huldigen we het motto ‘we praten met iedereen die wil praten over kernenergie’. Dat gesprek voeren we op basis van jarenlang eigen onderzoek en kritische evaluatie van bronnen. E-Lise onderscheidt zich hierin door uitdrukkelijk óók contact te hebben met de nucleaire sector, vooral ook met partijen die hands-on ervaring hebben met het plannen, bouwen en exploiteren van kerncentrales evenals het toezien daarop. We doen dit vanuit de overtuiging dat we op deze wijze het beste de leidende beginselen van het algemeen belang en evidence-based redeneren kunnen dienen, temeer omdat we geen financieel belang hebben dat ons narratief zou kunnen beïnvloeden.

In 2023 hebben wij dit maatschappelijke gesprek gevoerd met onder meer: ABP, ANVS, Atoom Alliantie, Gemeente Borsele, Collectifission (‘Een linkse kijk op kernenergie’), COVRA, Ministerie van Defensie, Gemeente Den Helder, Ministerie Economische Zaken en Klimaat, Stichting Energietransitie en Kernenergie, Fermi Energia, FORATOM, GE Hitachi, Generation Atomic, Greenpeace, Horizon238, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, MIT (Boston), KERMIT (Kernenergie Made in Twente), Stichting LAKA, Gemeente Lelystad, Nucleair Forum (België), Nucleair Nederland, Gemeente Noordoostpolder, Orange Hills Energy, Politieke partijen en fracties op gemeentelijk, provinciaal en landelijk niveau – het hele politieke spectrum, PZEM/EPZ, Radiant Energy Group, Rathenau Instituut, RES (Regionale Energie Strategie) verbanden, RIVM, Rolls Royce, Stand up for Nuclear, De Telegraaf, Terrestrial Energy, Thorizon, Tractebel Engie, Tubantia, TU Delft, Stichting Thorium MSR, UCL, URENCO, Voix du Nucleaire, Stichting WePlanet (voorheen RePlanet), Stichting WISE, ZEH (Zeeuwse Energiehoudster Maatschappij) en Gemeente Zwartewaterland.

Oprichting Atoomcoöperatie

Stichting e-Lise heeft actief meegedacht in het proces dat leidde tot de oprichting van de Atoomcoöperatie, en waarvan de feestelijke introductie op 31 oktober in Amsterdam plaatsvond. Atoomcoöperatie is een initiatief om burgers te laten participeren in kernenergie, zoals dat al bestaat voor wind- en zonne-energie.

Bent u nog geen lid? Meld u dan gauw aan! <https://atoomcooperatie.nl>

Liaison-functie e-Lise leidt tot veelbelovend nucleair initiatief

Na een lange voorgeschiedenis hebben Mathijs Beckers en Gijs Zwartsenberg, elk vanuit hun eigen netwerk, twee partijen bij elkaar gebracht met het doel ze te interesseren voor een gezamenlijk initiatief: het realiseren van kernenergie op basis van kleine modulaire reactoren. Eén van deze partijen, een Europese startup buiten Nederland, was reeds ver gevorderd. Er was breed politiek draagvlak in eigen land. De partij had een zeer uitgebreide marktverkenning laten uitvoeren, door een adviesbureau met een uitstekend track-record binnen de nucleaire sector, van beschikbare reactoren. Dit proces had tot een duidelijke voorkeurskeuze geleid, de BWX-300 van GE Hitachi. Een probleem voor deze buitenlandse partij was echter het ontbreken van een nucleaire toezichthouder in eigen land. Ze zocht daarom samenwerking met een tweede partij in een land die wél over een nucleaire toezichthouder met een goede reputatie beschikte.

Wij meenden die partij in beeld te hebben, een Nederlandse partij met zeer veel hands-on ervaring in energie-intensieve processen, die in een openbare lezing duidelijk had gemaakt te vinden dat Nederland 'iets met kernenergie' zou moeten doen. Een derde partij zat niet aan tafel, maar was wel van belang: de Nederlandse ANVS, die op dat moment, eind 2021, tot verdriet van e-Lise, voor zover bekend, geen aanvraag voor een kerncentrale in de pijplijn had. Eind oktober 2021 vond het kennismakingsgesprek tussen de eerstgenoemde twee partijen plaats, een ontmoeting die door e-Lise is gearrangeerd. Al spoedig nadien bleek dat de twee partijen een uitstekende 'klik' hadden, en heeft e-Lise een stap teruggedaan. Wel zijn we, in de loop van de twee erop volgende jaren, de ontwikkeling van nabij blijven volgen. De combinatie van aanwezige kennis en netwerken heeft het proces al spoedig vleugels gegeven.

Deze bemiddelende rol van e-Lise werd eind 2023 beloofd met de eerste aankondiging, door de Gemeente Den Helder, dat bij deze gemeente zich een onderneming heeft gemeld die geïnteresseerd is in het bouwen van een kleine modulaire kerncentrale (SMR). We zijn er bijzonder trots op dat de initiatiefnemers achter dit project, dat inmiddels gesteund wordt door een internationaal, ervaren en kapitaalkrchtig consortium, in eerste instantie door bemiddeling van e-Lise bij elkaar zijn gebracht. We verwachten dat in de loop van 2024 meer duidelijk zal worden over deze plannen. Als e-Lise bereiden we er ons op voor dat we betrokken zullen worden bij de publieke discussies die hierover ongetwijfeld vorm zullen krijgen.

Moedig voorwaarts dus in 2024!

Financieel

Jaarrekening

In 2023 bleven de donaties achter bij de verwachting, waardoor de inzet van een professioneel team van medewerkers om kernenergie in brede zin te promoten nog steeds niet tot de mogelijkheden behoorde en de stichting zwaar bleef leunen op de inzet van vrijwilligers.

Resultatenrekening		
	2023	2022
Baten		
Subsidies	€ -	€ -
Inkomsten uit Activiteiten	€ 300,00	€ -
Donaties	€ <u>1.932,71</u>	€ 12.237,45
	€ 2.232,71	€ 12.237,45
Lasten		
Projectkosten	€ -	€ -
Personeelskosten	€ -	€ (1.675,40)
Afschrijvingen	€ -	€ -
Huisvestingskosten	€ -	€ -
Exploitatiekosten	€ -	€ -
Verkoopkosten	€ -	€ -
Autokosten	€ -	€ -
Kantoorkosten	€ (421,70)	€ (397,10)
Algemene Kosten	€ -	€ -
Overige bedrijfskosten	€ (1.080,80)	€ (12.148,30)
Financieringslasten	€ <u>(221,09)</u>	€ <u>(168,37)</u>
	€ (1.723,59)	€ (14.389,17)
Saldo van Baten en Lasten	€ 509,12	€ (2.151,72)

Balans 31-12-2023 na toevoeging Saldo van Baten en Lasten		
ACTIVA		
Materiele Vaste Activa		
Vastgoed	€ -	
Inventaris	€ -	
Apparatuur	€ -	
	<u>€ -</u>	
Vlottende Activa		
Vordering en overlopende activa	€ -	
Vorraden	€ -	
Liquide Middelen	€ <u>1.543,86</u>	
	<u>€ 1.543,86</u>	
Totaal Activa	€ 1.543,86	
PASSIVA		
Kortlopende schulden	€ -	
Langlopende schulden	€ 1.750,00	
Overlopende Passiva	€ 35,00	
	<u>€ 1.785,00</u>	
Eigen Vermogen Stichting	€ (241,14)	
Totaal Passiva	€ 1.543,86	

Toelichting op Jaarrekening

1. De baten van de Stichting bestaan uit donaties en betaling voor op uitnodiging gehouden voorlichtingsbijeenkomst(en).
2. De kosten bestonden in 2023 voornamelijk uit:
  - a. IT kosten
  - b. Notariskosten (ondersteuning van de oprichting van de "Atoomcooperatie")
  - c. Financieringslasten.

Het positieve resultaat saldo van € 509,12 is toegevoegd aan het eigen vermogen van de Stichting, resulterend in een verbetering van het eigen vermogen van -/- 712,60 per 31-12-2022 naar -/- € 241,14 per 31-12-2023.

Wervingsactie op WhyDonate.nl

De Stichting is in november 2022 begonnen met een fondsenwervingscampagne via het whydonate.nl platform (<https://www.whydonate.nl/fundraising/de-echte-energie-transitie>) om het financieel tekort (sneller) te kunnen dichten. Middels dit platform is inmiddels ruim € 580 aan donaties ontvangen.